

A FIZETÉSKÉPTELENSÉGI RENDELET ALKALMAZANDÓ JOGRA VONATKOZÓ SZABÁLYAINAK ÉRTÉKELÉSE

NAGY Adrienn
egyetemi docens (ME ÁJK)

1. Alapvetés

A fizetésképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet¹ (a továbbiakban: Rendelet vagy Fizetésképtelenségi rendelet) létrehozta a több tagállamot érintő fizetésképtelenségi eljárások európai keretét. A Rendeletet minden olyan esetben alkalmazni kell, amikor az adósnak egynél több tagállamban vannak vagyontárgyai vagy hitelezői, azaz amennyiben a fizetésképtelenségi eljárás határokon átívelő.

A Rendelet 2002. május 31-én lépett hatályba. A 46. cikk alapján legkésőbb 2012. június 1-jéig – és azt követően ötvenként – a Bizottság jelentést köteles készíteni az uniós norma gyakorlati alkalmazásáról, melyhez szükség szerint mellékeli módosító javaslatát is.² E cikkel összhangban 2012. március 30-án a Bizottság konzultációt indított a fizetésképtelenségre vonatkozó uniós szabályok aktualizálásáról, melynek során összesen 134 válasz érkezett. A Bizottság figyelembe vette a heidelbergi és bécsi egyetemek alkotta konzorcium által a Fizetésképtelenségi rendelet alkalmazásáról készített tanulmányban³ foglalt értékes megállapításokat is. A különféle módosítási lehetőségek hatásaival kapcsolatos empirikus adatokat a GHK és Milieu al-

¹ HL L 160., 2000. 06. 30., 1.

² Az ún. első generációs rendeletek közül a Fizetésképtelenségi rendelet gyakorlati alkalmazásának vizsgálata váratott a legtovább. A bizottsági értékelés alapját tíz éves joggyakorlat képezte, illetve az Európai Bíróság 12 előzetes döntéshozatali eljárásban adta az uniós norma értelmezését, melyek többsége a joghatósági szabályt érintette.

³ HESS–OBERHAMMER–PFEIFFER: *Study for an evaluation of Regulation (EC) No 1346/2000 on Insolvency Proceedings*. (A fizetésképtelenségi eljárásokról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet értékelő tanulmánya) [a továbbiakban: Heidelberg–Bécs tanulmány]; Közzétve: http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm

kotta konzorcium gyűjtötte egy másik külső tanulmány⁴ keretében. Mindkét tanulmányt a Jogérvényesülési Főigazgatóság weboldalán tették közzé. 2012 áprilisában és októberében két ülést tartottak a nemzeti szakértőkkel. A Bizottság továbbá felállított egy, a több országot érintő fizetésképtelenségi ügyek magánszakértőiből álló csoportot, akik 2012 májusa és októbere között öt alkalommal találkoztak, és véleményezték a problémákat, lehetőségeket és a felülvizsgált Rendelet szövegezését. E munka eredményeként a Bizottság Jelentést⁵ és módosító javaslatot⁶ terjesztett elő 2012 decemberében.

2. A Bizottság Jelentésének általános megállapításai

Általános megítélés szerint a Rendelet a gyakorlatban jól működik, megkönnyíti a több tagállamot érintő fizetésképtelenségi eljárások lebonyolítását az Európai Unióban. Az érintettekkel folytatott konzultáció, valamint a Bizottság által megrendelt jogi és empirikus tanulmányok számos, a norma gyakorlati alkalmazását érintő problémát is feltártak. Továbbá a Rendelet nem kellőképpen tükrözi a jelenlegi EU-s prioritásokat és a fizetésképtelenségi jog terén kialakult nemzeti gyakorlatokat, különösen a nehézségekkel küzdő vállalkozások fizetőképességének helyreállításának támogatásával kapcsolatban.

A Fizetésképtelenségi rendelet értékelése lényegében öt módosításra szoruló területet emelt ki:

- A rendelet hatálya nem terjed ki azokra a nemzeti eljárásokra, melyek a fizetésképtelenség előtti szakaszban a gazdálkodó szervezet átalakítását célozzák („fizetésképtelenség előtti eljárás”), illetve amelyek során nem mozdítják el a régi vezetőket („vegyes eljárás”). Ugyanakkor a közelmúltban több tagállam is bevezetett ilyen eljárásokat,⁷ és ezek a közmegítélés szerint növelik a vállalkozások sikeres átalakításának esélyét. Továbbá, sok magáncsőd-eljárás jelenleg a Rendelet hatályán kívül esik.
- Nehézségekbe ütközik a fizetésképtelenségi eljárás megindítására joghatósággal rendelkező tagállam megállapítása. Noha széles körben támogatott az a megoldás, mely szerint a fizetésképtelenségi eljárást az a tagállam jogosult megindítani, amelyben az adós fő érdekeltsegeinek központja van, a gyakorlati megvalósítás nehézségekbe ütközik. Az uniós norma joghatóságra vonatkozó előírásait azért is érte kritika, amiért lehetővé teszi a társaságok és a ter-

⁴ Közzétéve: http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm

⁵ A Bizottság jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak a fizetésképtelenségi eljárásról szóló, 2000. május 29-i 1346/2000/EK tanácsi rendelet alkalmazásáról; COM(2012) 743 végleges, 2012. 12. 12.

⁶ Javaslat az Európai Parlament és Tanács rendelete a fizetésképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet módosítására; COM (2012) 744 végleges 2012. 12. 12.

⁷ A nemzeti fizetésképtelenség előtti és vegyes eljárások áttekintését a Bizottság a fizetésképtelenségről szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet értékeléséről szóló 2010. 12. 12-i jelentésének 2. szakasza tartalmazza.

mészetes személyek számára a számukra legkedvezőbb bíróság kiválasztását (forum shopping), mivel azok fő érdekeltségeik központjait visszaélészerűt át-helyezhetik.

- A másodlagos eljárással kapcsolatban is fény derült problémákra. A másodlagos eljárás megindítása akadályozhatja az adós vagyoniának hatékony kezelését, értékesítését. A másodlagos eljárás megindítását követően a főeljárás felszámolója már nem rendelkezhet a másik tagállamban levő vagyontárgyak felett, ami nehezkesebbé teszi, hogy az adóst folyamatosan működő vállalkozásként⁸ értékesítsék. Továbbá a másodlagos eljárás jelenleg csak felszámolási eljárás lehet, ami akadályozza az adós sikeres reorganizációját.
- Problémák vannak a fizetésektelenségi eljárás nyilvánosságára és az igények benyújtására vonatkozó szabályokkal is. Jelenleg nem kötelező a határozatok közzététele vagy nyilvántartása sem azokban a tagállamokban, melyekben az eljárást megindították, sem azokban, amelyekben telephely található. Nem létezik továbbá európai fizetésektelenségi nyilvántartás sem, ami lehetővé tenné a nemzeti nyilvántartásokban való keresést. A több országot érintő fizetésektelenségi eljárások sikeressége jelentős mértékben a fizetésektelenségi eljáráshoz kapcsolódó határozatok nyilvánosságán múlik. A bíróknak tudomással kell bírniuk arról, ha egy másik tagállamban eljárást indítottak; a hitelezőknek és a potenciális hitelezőknek tudniuk kell arról, hogy eljárás indult. Továbbá a hitelezők, különösen a kishitelezők és a kis- és középvállalkozások számára nehézséget jelent az igények benyújtása a hatályos Fizetésektelenségi rendelet szerint.
- Végül a Rendelet nem szabályozza külön a multinacionális vállalatcsoportokat érintő fizetésektelenségi eljárásokat, noha számos, több országot érintő fizetésektelenségi eljárásban szerepelnek gazdálkodó szervezetek ilyen csoportjai. A Fizetésektelenségi rendelet alapkonceptiója az, hogy a csoport minden egyes tagja tekintetében külön eljárást kell indítani, és ezek az eljárások teljes mértékben elkülönülnek egymástól. A csoportok fizetésektelenségére vonatkozó különös rendelkezések hiányában nincs lehetőség a csoport egészének sikeres átalakítására, ami ahhoz vezethet, hogy a csoport alkotóelemeire bomlik.⁹

A Bizottság által megfogalmazott, és módosításra szoruló területek között nem szerepel a Rendeletnek az alkalmazandó jogra irányadó szabályozásának reformja. Ennek ellenére az előkészítő anyagokban részletesen olvashatunk e terület értékeléséről is, illetve a Bizottság módosítási javaslatában is szerepel két esetben a vonatkozó szabályozás pontosításának szükségessége. Ezen okfejtésből kiindulva jelen tanulmány célja a Fizetésektelenségi rendelet alkalmazandó jogra vonatkozó szabályozásának bemutatása, a normák gyakorlati alkalmazásának értékelése a Bizottság

⁸ A „vállalkozás folyamatossága” egy elsősorban a könyvelésben használt fogalom, ami a könyvelők számára azt az információt nyújtja, hogy a pénzügyi kimutatásokat azon vélelem alapján készítsék el, hogy a vállalkozás nem fog a következő 12 hónap során felszámolás alá kerülni.

⁹ Javaslat az Európai Parlament és Tanács rendelete a fizetésektelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet módosítására; COM (2012) 744 végleges 2012. 12. 12., 2–3.

Jelentésében foglaltakat alapul véve, illetve a rendelkezések módosítására irányuló javaslatok ismertetése.

3. Az alkalmazandó jogra vonatkozó szabályozás rendszere

3.1. Az eljárásra alkalmazandó jog kijelölése a Rendeletben

A Rendelet alapján kezdeményezett határokon átnyúló fizetéseképtelenségi eljárásokban alkalmazandó jog kérdését a 4. cikk szabályozza, mely alapján az alapvető kapcsoló elv a *lex concursus*. Ez érvényesül mind a fő fizetéseképtelenségi eljárások, mind a 3. cikk (2) bekezdésében foglalt területi eljárások esetében (legyenek azok akár független területi eljárások vagy másodlagos eljárások).¹⁰

A Rendelet 4. cikkében rögzített általános szabályt követően az 5–15. cikkeken speciális normákat, kapcsolóelveket olvashatunk. A kivételes kollíziós szabályok megalkotásának indokát a (24) preambulum-bekezdés adja meg: mindezt annak érdekében kellett megteremteni, hogy *az eljárás megindításának helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamokban a jogos elvárások védelme és a folyó ügyletek biztonságát biztosított legyen...*

A kivételes rendelkezéseket alapvetően három csoportba sorolhatjuk:

- Bizonyos esetekben a Rendelet a főeljárás joghatásából olyan vagyontárgyakon fennálló jogok tekintetében tesz kivételt, amelyek az eljárás megindításának időpontjában más tagállam területén találhatók. Ezekre a jogokra általában a dolog fekvése szerinti tagállam nemzeti joga irányadó (5–7. cikk);
- Más esetekben viszont a Rendelet kifejezetten nevesíti az általános szabálytól való eltérést (8–15. cikke);
- E két kategória mellett létezik egy harmadik speciális tárgykör is, nevezetesen a 12. cikkben szabályozott szellemi alkotásokra vonatkozó jogok.¹¹

A Rendelet e kategóriákban főszabály szerint nem az alkalmazandó jogra vonatkozó érdemi, hanem kollíziós szabályokat ad, vagyis csak azt határozza meg, hogy melyik tagállam jogszabályait kell alkalmazni. Ily módon a fizetéseképtelenségi eljárásokban alkalmazandó jogot különböző tagállamok nemzeti jogának egyvelege alkotja, amely egy bonyolult rendszert eredményez. Az alkalmazandó joggal kapcsolatos vegyes rendszer kialakítására az egyes tagállamok nemzeti jogának eltérő megoldásai miatt volt alapvetően szükség.

¹⁰ Ezzel kapcsolatban a Rendelet 28. cikke kifejezetten rögzíti: „Amennyiben e Rendelet eltérően nem rendelkezik, a másodlagos eljárásra annak a tagállamnak a joga irányadó, amelynek területén a másodlagos eljárást megindítják.” Mivel a 4. cikk (1) bekezdése ezt a szabályt általánosságban mondja ki, ezért az irányadó természetesen a független területi eljárásokra is.

¹¹ Gabriel MOSS – Ian F. FLETCHER – Stuart ISAACS: *The EC Regulation on Insolvency Proceedings – A Commentary and Annotated Guide*. Oxford University Press, 2002. 179.

3.2. A Bizottság értékelése

A Bizottság Jelentésében foglaltak szerint a válaszadók 55 %-a egyetértett abban, hogy a Rendelet alkalmazandó jogra vonatkozó szabályai megfelelőek, módosításra nem szorulnak. Igaz ez különösen a 4. cikkben rögzített főszabályra, mellyel kapcsolatban a Bizottság módosítási indítványt egyáltalán nem tartott indokoltnak. Meglátása szerint a *lex fori concursus* összhangban áll a nemzetközi magánjog általános és széles körben elismert alapelveivel, figyelembe véve azt is, hogy a fizetéseképtelenségi eljárásnak vannak eljárásjogi és anyagi jogi aspektusai is.

A Bizottság megítélése szerint az is egyértelmű, hogy a Rendelet 5–15. cikkeiben rögzített speciális szabályok további fenntartása indokolt, még annak ellenére is, hogy az alkalmazandó jog egy szabályozási mátrixon keresztül határozható meg a rendszerben. A speciális normák köréből két olyan cikk kiemelése és közelebbi vizsgálata indokolt jelen tanulmányban, melyek a Bizottság javaslata szerint módosításra, pontosításra szorulnak a jövőben: a 10. cikkben rögzített szabály a munkaszerződések esetében, valamint a 15. cikk rendelkezései, melyek a fizetéseképtelenségi eljárás hatásait szabályozzák a folyamatban lévő peres eljárásokra.

4. A munkaszerződésekre alkalmazandó jog a Rendelet 10. cikke alapján

4.1. A Rendelet 10. cikkében foglalt szabály értelmezése

A Rendelet 10. cikke kollíziós szabályt tartalmaz, melynek értelmében a fizetéseképtelenségi eljárásnak a munkaszerződésekre és munkaviszonyokra gyakorolt hatásait kizárólag a tagállam munkaszerződésre alkalmazandó joga szabályozhatja.

A munkaszerződések olyan speciális szerződéses jogviszonyt keletkeztetnek, hogy a Brüsszel I. rendelet, illetve a Róma I. rendelet is az általánostól eltérő szabályokat tartalmaz a joghatóság és az alkalmazandó jog vonatkozásában. Ebből következik, hogy a fizetéseképtelenségi eljárások viszonylatában – amelyek alapvetően érintik a munkaszerződéseket, így a munkavállalók helyzetét is – szükség volt az általánostól eltérő, és a munkavállalók érdekeit szem előtt tartó rendelkezés beiktatására. A Rendelet 10. cikkének az a célkitűzése, hogy védelemben részesítse a munkavállalókat és a munkaviszonyokat a külföldi jog esetleges alkalmazásától, amely eltérő rendelkezést tartalmazhat a munkavállalók és munkáltatók közötti szerződéses jogviszonyokra.¹²

Az általánosan alkalmazandó *lex concursus* alóli kivételt a munkaszerződések esetén a Rendelethez fűzött Preambulum (28) pontja világítja meg közelebbről. A Preambulum rendelkezéseiből következik, hogy a munkavállalókkal kapcsolatos szabályanyagot két csoportra oszthatjuk: beszélhetünk a szoros értelemben vett munkajogi kérdésekről, valamint az olyan problémákról, amelyek a fizetéseképtelenséggel függenek össze. A szoros értelemben vett munkajogi kérdésekhez tartozik pél-

¹² Virgós–Schmit Jelentés 125. pontja.

dául az, ha a fizetéseképtelenségi eljárás során sor kerül az adós értékesítésére, akkor a munkáltatói jogutódlás kérdései, vagy az adós cég átszervezésekor szóba kerülhet a munkavállalók csoportos létszámleépítése, elbocsátása, vagy ha a munkáltató elmarad a munkabérek kifizetésével, az államnak milyen garanciát kell vállalnia e tartozás megfizetéséért. Ezeket a kérdéseket tehát a nemzetközi magánjog általános kapcsolóelvei alapján megállapított tagállam nemzeti joga fogja rendezni.

A munkaszerződésre alkalmazandó jog megállapítása során a Róma I. rendeletben lefektetett szabályokat kell alkalmazni. A 8. cikk értelmében a munkaszerződésekre elsősorban a felek által választott jogot kell alkalmazni, e jogválasztás azonban nem eredményezheti a munkavállaló védelmének korlátozását. Ha a munkaszerződés nem tartalmaz rendelkezést az alkalmazandó jogra, a szerződésre a rendszerinti munkavégzés helye szerinti tagállam joga irányadó. Ha a rendszerinti munkavégzés helye nem állapítható meg, a szerződésre azon telephely szerinti tagállam joga vonatkozik, ahol a munkavállalót alkalmazták.

Ha a Rendelet 10. cikkében foglalt kollíziós szabály alkalmazása révén arra az eredményre jutunk, hogy az Európai Unió kívüli harmadik állam jogát kell alkalmazni, a fizetéseképtelenségi eljárás joghatását illetően az eljárás megindításának helye szerinti tagállam nemzeti joga alapján kell eljárni.¹³

A munkaszerződésre mint jogviszonyra alkalmazandó jogot tehát ezen a szűrőn keresztül kell meghatározni. Hangsúlyozni szükséges, hogy a munkáltató fizetéseképtelensége esetén a Rendelet 10. cikkében foglalt szabály csak azokra a kérdésekre korlátozódik, amelyek a fizetéseképtelenség nyomán a munkavállalót érhetik (például: a munkáltató fizetéseképtelensége esetén hogyan történik a munkaviszony megszüntetése). A 10. cikk más problémakörre nem nyújt megoldást (mint például a munkavállalók igénye a ki nem fizetett bérekre hol helyezkedik el a kielégítési sorrendben). Ezen kérdésekre továbbra is az eljárás megindításának helye, azaz a *lex concursus* szerinti tagállam joga irányadó.¹⁴

A 10. cikkben rögzített „munkaszerződés” és „munkaviszony” fogalmakat autonóm módon kell értelmezni, és a hasonló jogviszonyoktól el kell határolni. A definíció alatt mindig egyedi munkaszerződéseket kell érteni. Az, hogy e körbe a kollektív szerződés besorolható-e, a jogirodalomban vitatott.¹⁵

4.2. A 10. cikk értékelése, módosító javaslatok

A Rendelet 10. cikkében rögzített szabály gyakorlati alkalmazásával összefüggésben a Heidelberg–Bécs tanulmány megállapította, hogy a tagállamok nemzeti munkajogában még mindig nagy eltérések mutathatók ki, melyek különösen ott érhetőek tetten, amikor a fizetéseképtelenségi jog és a munkajog találkozik: konkrétan annak

¹³ Georg E. KODEK: Das anwendbare Recht in grenzüberschreitenden Insolvenzen – Grundzüge und ausgewählte Probleme. In: Georg E. KODEK – Andreas KONECNY (Hrsg.): *Insolvenz-Forum 2007*. Wien, Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2008. 217.

¹⁴ Virgós–Schmit Jelentés 128. pontja.

¹⁵ KODEK i. m. 218.

meghatározása eltérő a tagállamok nemzeti jogában, hogy a fizetéseképtelenségi eljárás elrendelése hogyan hat a munkaszerződésekre.¹⁶ A tagállamok közül az Egyesült Királyság és Belgium jelezte, hogy a nemzeti megoldások eltérősege negatív hatással van a munkajog és a fizetéseképtelenségi jog kölcsönhatására, és akadályozza a fizetéseképtelenségi eljárást, ha más tagállam munkajogát kell alkalmazni. Spanyolország javaslata ezzel összefüggésben az volt, hogy a fizetéseképtelenségi eljárásnak a munkaszerződésekre gyakorolt hatásait szabályozó nemzeti normákat harmonizálni szükséges.

A tagállamok nemzeti jelentésének eredményeként, illetve a problémafelvetések tükrében megállapítható, hogy valóban gátló tényező az, hogy a felszámoló eltérő munkajogi intézkedéseket kényszerül foganatosítani eltérő tagállamok munkavállalói vonatkozásában, és jobb megoldás lenne, ha e szabályokat harmonizálnánk.¹⁷ A tagállamok azonban eltérő szociálpolitikai beállítottságúak, és a munkajog mélyen gyökerezik a tagállamok nemzeti hagyományaiban is. Ezért a szabályok egységesítésére csekély az esély, illetve ez a szabályozás kívül esik a Rendelet szabályozási tárgykörén. Abban az esetben, ha a felszámoló olyan radikális nemzeti megoldásokat kényszerülne alkalmazni, melyek a munkavállalói jogokat alapjaiban sértenék meg, a közrendi klauzulára hivatkozva megtagadhatja azok alkalmazását.

A 10. cikkben foglalt kollíziós szabály módosítására alapvetően nincs szükség, csupán egy kiegészítő rendelkezés beillesztése indokolt a következő felvetés miatt. Hollandia nemzeti jelentésében mutatott rá arra, hogy a 10. cikkben foglalt szabály alkalmazásával összefüggésben a gyakorlatban az a probléma merült fel, hogy a munkaszerződés megszüntetését meghatározó nemzeti jogi mechanizmust az eljárás megindításának helye szerinti tagállam nemzeti joga nem minden esetben ismeri. Például: a munkáltató német székhelyű cég, amelynek holland telephelyén holland munkások dolgoznak. A német cég ellen Németországban indítják meg a fő fizetéseképtelenségi eljárást. Ha a német felszámoló felmondja a holland munkavállalók munkaszerződéseit, akkor mindezt a holland jog szabályai szerint teheti meg. Ebben az esetben a holland csődtörvény viszont előírja, hogy a munkaszerződések felmondásához szükség van a „felügyelő bíró” (*rechter-commissaris*) hozzájárulására is. A német munkavállalók munkaszerződésének felmondáshoz viszont semmilyen hozzájárulásra nincs szükség a német törvények alapján. Természetesen, ha lehető-

¹⁶ Olaszországban a fizetéseképtelenségi eljárás elrendelése például nem eredményezi automatikusan a munkaszerződések megszűnését. A munkaszerződésekre alkalmazandó olasz polgári törvénykönyv kifejezetten kizárja, hogy a munkaszerződés megszüntetésének oka a munkáltató ellen kezdeményezett fizetéseképtelenségi eljárás legyen. Ezzel ellentétben Romániában a fizetéseképtelenségi eljárás elrendelésével egyidejűleg a munkaszerződések megszűnnek, a munkavállalókat azonban a jogviszony megszűnése előtt 15 munkanappal korábban erről értesíteni kell. Az egyes tagállamok nemzeti megoldásait illetően lásd részletesen: Emilio BELTRÁN – Rafael SEBASTIÁN: *Handbook of Insolvency in Europe*. Aranzadi, 2010.

¹⁷ Hollandia vetette fel például azt a problémát, hogy a felszámoló egymásnak ellentmondó nemzeti szabályokat is köteles egy időben alkalmazni. Például ha a munkaszerződésre irányadó nemzeti jog szerint a munkaszerződéseket csak két hónapos felmondási idővel lehet megszüntetni, de a holland fizetéseképtelenségi jog szerint csak négy hétre eső munkabér kalkulálható fizetéseképtelenségi költségként.

ség van arra, hogy Hollandiában másodlagos eljárást kezdeményezzen a főfelszámoló, a probléma megoldott, és a másodlagos eljárást elrendelő holland bíró adja a hozzájárulást a munkaszerződések megszüntetéséhez.¹⁸

A probléma akkor valós, ha másodlagos eljárás nem kezdeményezhető Hollandiában. Erre figyelemmel a Bizottság azt a javaslatot fogalmazta meg, hogy a Rendeletbe beiktatásra kerüljön a 10a. cikk,¹⁹ melynek értelmében a főeljárást elrendelő bíróságnak joghatósága és hatásköre van az ilyen szerződések felmondásának vagy módosításának jóváhagyására. A fenti példán keresztül bemutatva a főeljárást elrendelő német bíróság fogja jóváhagyni a munkaszerződések megszüntetését a holland nemzeti jogot alkalmazva.²⁰

5. A fizetéseképtelenségi eljárás hatása a folyamatban lévő eljárásokra

A hitelezők szempontjából a Rendelet 15. cikkében²¹ rögzített speciális kollíziós szabály kiemelt jelentőségű. Gondoljunk arra, hogy egy hitelezői igényérvényesítés különböző eljárások keretében hosszadalmas és költséges procedúra. Így lényeges kérdés, hogy az adóssal szemben elrendelt fizetéseképtelenségi eljárás ezeket a folyamatban lévő processzusokat megszakítja, vagy azokat esetlegesen tovább kell folytatni.

5.1. A Rendelet 15. cikkében foglalt szabály értelmezése

Az Európai Unió tagállamainak nemzeti joga jelentős eltéréseket mutat a fizetéseképtelenségi eljárás joghatását illetően azon folyamatban lévő eljárásokra, melyben az adós félként szerepel.²² Egyes tagállamok előírják a folyamatban lévő eljárások automatikus megszüntetését, míg más tagállamokban a folyamatban lévő eljárásokat a fizetéseképtelenségi eljárásra hatáskörrel rendelkező bíróságok előtt kell folytatni.²³

A Rendelet 4. cikk (2) bekezdésének f) pontját, illetve a 15. cikkben foglalt kivételes szabályt egymással kölcsönhatásban kell értelmezni a határon átnyúló fizetéseképtelenségi eljárás joghatását illetően a folyamatban lévő eljárásokban érdekelt hitelezők helyzetének meghatározása során. A 4. cikk (2) bekezdésének f) pontja értelmében ugyanis főszabály szerint a *lex concursus* kapcsolólév alapján az eljárás

¹⁸ MOSS–FLETCHER–ISAACS i. m. 188–189.

¹⁹ A 10a. cikkben foglalt szabályt nemcsak a munkaszerződésekre, de a Rendelet 8. cikkében rögzített ingatlanra vonatkozó szerződések esetében is alkalmazni rendeli a módosító javaslat.

²⁰ HESS–OBERHAMMER–PFEIFFER i. m. 298–302.

²¹ A fizetéseképtelenségi eljárásoknak az adós rendelkezése alól kivont vagyontárggyal vagy joggal kapcsolatos, folyamatban lévő eljárásra gyakorolt hatásaira kizárólag annak a tagállamnak a joga alkalmazandó, ahol az eljárás folyamatban van.

²² A fizetéseképtelenségi eljárás elrendelése valamennyi tagállam nemzeti jogában megakasztja a *singularis* jellegű végrehajtási eljárásokat. A különbség ott érhető tetten, hogy egyes tagállamokban, mint például Magyarországon, az eljárás elrendelésének nincs kihatása a folyamatban lévő peres eljárásokra, míg más országokban, mint például Franciaországban vagy Romániában a per félbeszakad, és a fizetéseképtelenségi eljárás keretében dől el további jogi sorsa.

²³ Ian F. FLETCHER: *Insolvency in Private International Law*. Oxford University Press, 2005. 419.

megindításának helye szerinti tagállam nemzeti jogát kell alkalmazni annak meghatározása során, hogy a fizetéseképtelenségi eljárásnak milyen joghatásai vannak az egyes hitelezők által indított eljárásokra. Ez alól kivételt képeznek a folyamatban lévő peres eljárások, melyek kapcsolóelvét már a 15. cikk tartalmazza: a fizetéseképtelenségi eljárásnak a folyamatban lévő eljárásokra gyakorolt hatásaira kizárólag annak a tagállamnak a joga alkalmazandó, ahol ez az eljárás folyamatban van.

E generális és speciális szabály együttes alkalmazásának beiktatására valószínűsíthetően a Rendelet megalkotása során kompromisszumos megoldásként került sor. Előrebocsátható ugyanis, hogy a gyakorlatban mindez zavart és jogbizonytalanságot eredményez.²⁴

Érdekes megvizsgálni, hogy a Virgós–Schmit Jelentés milyen magyarázatot ad e két rendelkezés viszonyára. A 142. pont értelmében a Rendelet alapvetően különbséget tesz a fizetéseképtelenségi eljárásnak az egyedi hitelezői igények kielégítését célzó végrehajtási eljárások, illetve a folyamatban lévő „peres eljárásokra” gyakorolt joghatása tekintetében. A fizetéseképtelenségi eljárásnak a végrehajtási típusú eljárásokra gyakorolt joghatását a Rendelet 4. cikk (2) bekezdésének f) pontja értelmében az eljárás megindításának helye szerinti tagállam nemzeti joga határozza meg. Ily módon a kollektív jellegű fizetéseképtelenségi eljárás hatása lehet a folyamatban lévő végrehajtási eljárás megszüntetése, illetve az is, hogy a fizetéseképtelenségi eljárás alatt végrehajtási eljárás nem kezdeményezhető az adóssal szemben. Minden más, az adós vagyonával vagy jogával összefüggésben folyamatban lévő eljárásra gyakorolt joghatás tekintetében a Rendelet 15. cikke alkalmazandó, azaz annak a tagállamnak a nemzeti joga irányadó, melyben a kérdéses eljárás folyamatban van. E tagállam nemzeti eljárásjoga határozza meg, hogy a folyamatban lévő eljárást fel kell-e függeszteni, meg kell-e szüntetni, az eljárás miként és milyen feltételek mellett folytatható, és a fizetéseképtelenségi szakértő az eljárásba miként kapcsolódhat be.

A Virgós–Schmit Jelentés 142. pontjában foglalt magyarázatot erősíti meg *Miguel Virgós*, amikor rögzíti, hogy a 4. cikk (2) bekezdés f) pontjában foglaltak célja az, hogy megvédje az adós vagyonát az egymással versengő, egyedi hitelezői követelések kielégítését célzó végrehajtási eljárásoktól. Ezért az eljárásra alkalmazandó jog kijelölése során különbséget kell tenni a végrehajtási eljárások, és azon folyamatban lévő eljárások között, melyek tárgya egy követelés létezésének, érvényességének, összezszerülésének megállapítása.²⁵ E magyarázat értelmében a Rendelet 15. cikkében foglalt speciális szabályt valamennyi olyan folyamatban lévő eljárásban alkalmazni kell, mely nem végrehajtási jellegű, azaz a folyamatban lévő peres és nemperes eljárásokra, választottbírói eljárásokra stb. is.

A Virgós–Schmit Jelentésben foglalt magyarázat alapvetően logikus és minden tekintetben érthető. Az azonban határozottan kijelenthető, hogy a Rendelet szövegezése ezt az okfejtést nem támasztja alá. A Rendelet nem tartalmaz megkülönböztetést a végrehajtási eljárások és egyéb eljárások között, sőt a magyar nyelvű fordítás

²⁴ Uo.

²⁵ Miguel VIRGÓS – FRANCISCO GARCIMARTIN: *The European Insolvency Regulation: Law and Practice*. Kluwer Law International, 2004. 121.

a 4. cikk (2) bekezdés f) pontjában pusztán „eljárásokat” említ, míg a 15. cikk „folyamatban lévő peres eljárásokról” szól. A magyar nyelvű fordítás alapján tehát a 15. cikkben foglalt speciális rendelkezések csak azokra a „peres” eljárásokra irányadók, melyek a fizetéseképtelenségi eljárás kezdő időpontjában már folyamatban voltak. Ily módon egy folyamatban lévő nemperes eljárásra, mint például az adóssal szemben kezdeményezett fizetési meghagyásos eljárásra már nem alkalmazható. Ez az értelmezés azonban nyilvánvalóan ellentétes a Rendelet célkitűzéseivel, a hitelezői érdekek védelmével, és pusztán pontatlan fordításról beszélhetünk.

A Virgós–Schmit Jelentésben foglaltakat az osztrák bíróságok következetesen érvényesítik a joggyakorlatban. Az osztrák Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint minden olyan folyamatban lévő eljárás, mely a fizetéseképtelenségi eljárás hatáskörébe vonható vagyontárgyat érint, illetve a fizetéseképtelenségi eljárásban hitelezőként részt vevő fél igényével kapcsolatos, a Rendelet 15. cikkében rögzített eljárásnak tekinthető, így a jogi sorsát illetően a *lex fori processus* kapcsolóelv alkalmazandó.²⁶

5.2. A 15. cikk módosításának szükségessége

A Bizottság Jelentésében foglaltak szerint a 15. cikk alkalmazásával összefüggésben jellemzően nem merültek fel gyakorlati problémák. A tagállamok többségének nemzeti joga ugyanis biztosítja a fizetéseképtelenségi eljárások elsőbbőségét az egyedi igényérvényesítésekkel, peres eljárásokkal szemben, például az eljárás megszüntetése révén, vagy azáltal, hogy annak elbírálását áttelepíti a fizetéseképtelenségi bíróság hatáskörébe, és egységesnek mondható a végrehajtási eljárás tilalma is.

Figyelemmel arra, hogy a joggyakorlat a korábbi alfejezetben ismertetett problémára adekvát megoldást alakított ki, a Bizottság nem tett módosító indítványt a 4. cikkben és a 15. cikkben foglalt szabályok összhangjának pontosabb megteremtése érdekében.

A 15. cikkben foglalt szabály értelmezését vetette fel a híres *Elektrim v. Vivendi* jogeset.²⁷ A tényállás szerint a peres felek 2001-ben szerződést kötöttek, mely szerződés választottbírói kikötést is tartalmazott. Ennek értelmében a szerződésből eredő jogviták elbírálására a Londonban székelő választottbírói bíróságnak van hatásköre. A Vivendi Universal S.A. keresetét nyújtott be a választottbírói bíróságon szerződésesszégére hivatkozva, és az eljárás folyamán a lengyel bíróság elrendelte az Elektrim S.A. felszámolását főeljárásként. Az alapvető kérdés az volt, hogy a fizetéseképtelenségi eljárásnak a folyamatban lévő választottbírói eljárásra gyakorolt joghatását az angol jog alapján (Rendelet 15. cikk) vagy a lengyel jog szerint kell-e megítélni (Rendelet 4. cikk (2) bekezdés f) pont).²⁸

²⁶ Az osztrák Legfelső Bíróság 2005. március 17-ei ítélete 8 Ob 131/04d; 2006. január 24-ei ítélete 10 Ob 80/05w; és 2006. február 23-ai ítélete 9 Ob 135/04z. (forrás: <http://www.uibk.ac.at/zivilverfahren/entscheidungsdocumentation/euinsvo.pdf>, (lekérdezés dátuma: 2010. március 30.)

²⁷ High Court of Justice (Commercial Court [2008] EWHC 2155 (Comm)), 2008. október 02. – J. Syska felszámoló által képviselt Elektrim S.A. (adós) kontra Vivendi Universal S.A.; <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2008/2155.html> (lekérdezés dátuma: 2010. március 30.)

²⁸ E kérdés megválaszolása azon okból bírt kiemelkedő jelentőséggel, mert a lengyel fizetéseképte-

Az angol bíróság az érintett rendelkezések értelmezésével összefüggésben rögzítette, hogy a Rendelet szabályai egységes rendszert alkotnak az Európai Unió tagállamaiban, normáit egységesen, autentikus módon kell értelmezni. Az értelmezés során egységes európai jelentést kell kialakítani, és figyelemmel kell lenni a Rendelet szövegének többnyelvű változataira, az uniós norma felépítésére, a Preambulumban foglalt célkitűzésekre, a Virgós–Schmit Jelentésben foglaltakra, az Európai Bíróság értelmező döntéseire, a nemzeti bíróságok ítéleteire, valamint a jogirodalmi álláspontokra is.²⁹

A Rendelet Preambulumának (24) pontja értelmében a 4. cikkben foglalt, az alkalmazandó jogra irányadó általános rendelkezések alól kivételes szabályokat is fel kellett állítani annak érdekében, hogy az eljárás megindításának helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamokban a jogos elvárások védelme és a folyó ügyletek biztonsága biztosított legyen.

Az angol bíróság is arra a következtetésre jutott, hogy a 4. cikk (2) bekezdés f) pontjának megfogalmazásából nem derül ki egyértelműen, hogy a *lex concursus* kapcsolóelvét csak a végrehajtási jellegű eljárásokra kell alkalmazni, az uniós norma szövege ugyanis „az egyes hitelezők által indított eljárások” megfogalmazást tartalmazza. Az angol bíróság megítélése szerint a végrehajtási eljárások és egyéb eljárások közötti, a Virgós–Schmit Jelentésben is rögzített különbségtétel ellentétes a Rendelet célkitűzésével.

Az Európai Unió Bírósága a C-294/02. számú ítéletében a fizetéseképtelenségi eljárás alatt álló alperesekkel összefüggésben arra a következtetésre jutott, hogy az alperesek ellen eltérő tagállamokban és eltérő időpontokban kezdeményezett fizetéseképtelenségi eljárások elrendelését követően került sor a kereset előterjesztésére az egyedi hitelezői igény érvényesítése tárgyában. Tehát nem folyamatban lévő eljárásról volt szó, ez esetben pedig a Rendelet 4. cikk (2) bekezdésének f) pontja alkalmazandó.³⁰ Az angol bíróság érvelése szerint az Európai Unió Bíróságának döntése is azt az értelmezést támasztja alá, hogy a 4. cikk (2) bekezdés f) pontját nem csak a végrehajtási eljárásokra, hanem bármilyen tárgyú, egyedi hitelező által kezdeményezendő eljárásra alkalmazni kell.

Az angol bíróság álláspontját összegezve: a Rendelet 15. cikkében foglalt szabály a *lex specialis derogat generalis* elv alapján elsőbbséget élvez a 4. cikk (2) bekezdésének f) pontjával szemben, de csak abban az esetben, ha a 15. cikkben foglalt követelmények maradéktalanul fennállnak, azaz:

---

lenségi törvény 142. szakasza értelmében a fizetéseképtelen adós által kötött választottbíróági szerződés hatályát veszti a fizetéseképtelenségi eljárás kezdő időpontjában, és a folyamatban lévő választottbíróági eljárásokat meg kell szüntetni. E szabályra hivatkozva a lengyel felszámoló megkérdőjelezte a választottbíróóság hatáskörét. A lengyel joggal ellentétben azonban az angol jog szerint az eljárás lefolytatásának nem lett volna akadálya. A jogeset kivonatos közlését lásd High Court of Justice: Auswirkung eines Insolvenzverfahrens auf ein in einem anderen EU-Staat anhängiges Schiedsverfahren, SchiedsVZ 2008. 316–320.

²⁹ A Rendelet e szempontok alapján történő értelmezését írja elő a Virgós–Schmit Jelentés 43. pontja is.

³⁰ A C-294/02. sz. *Európai Közösségek Bizottsága kontra AMI Semiconductor Belgium BVBA és társai* ügyben 2005. március 17-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-02175.] 64–72. pontjai.

- a fizetéseképtelenségi eljárás kezdő időpontjában az eljárás már folyamatban van,
- az eljárás más tagállamban van folyamatban,
- az eljárás az adós rendelkezése alól kivont vagyontárggyal vagy joggal kapcsolatos,
- a folyamatban lévő eljárás bármilyen jellegű lehet, akár egyedi végrehajtásra is irányulhat.

Az utolsó kritérium beiktatása, és e rendelkezésnek a Virgós–Schmit Jelentéssel ellentétben álló értelmezése a Rendelet Preambulumában rögzített célkitűzésekkel sem áll ellentétben. Az uniós norma két célkitűzése emelhető ki:

- a fizetéseképtelenségi eljárások megfelelő és hatékony működésének biztosítása, a hitelezők egyenlő bánásmódban való részvételének biztosítása,
- biztosított legyen a jogos elvárások védelme és a jogügyletek biztonsága.

Ezen célkitűzések megvalósítását első ránézésre az az értelmezés segítené elő, mely szerint a folyamatban lévő végrehajtási eljárásokra a *lex concursus* kapcsolóelv alapján az eljárás helye szerinti tagállam nemzeti jogát alkalmazzuk minden esetben, és a célok megvalósítását gátolná, ha esetleg megengedhető lenne egy más tagállamban folyamatban lévő végrehajtási eljárás folytatása.

Az viszont rögzíthető, hogy a fenti értelmezés, miszerint a folyamatban lévő végrehajtási eljárásokra is a Rendelet 15. cikkét kell alkalmazni, a második célkitűzést, nevezetesen a jogos elvárások védelmét és a jogügyletek biztonságát egyértelműen elősegíti, és az első célkitűzést sem gátolja. Már csak azon megfontolásból sem, mely szerint a tagállamok nemzeti jogának döntő többsége tiltja a *singularis* jellegű végrehajtási eljárások folytathatóságát a fizetéseképtelenségi eljárás kezdő időpontját követően.

Meglepő, hogy a fent rögzített jogalkalmazási bizonytalanságokra a Bizottság módosító javaslatot nem dolgozott ki és nem terjesztett elő. A jogesetből levont tanulságként csupán annyiban javasolja pontosítani a Rendelet 15. cikkében rögzített szabályt, hogy az egyértelműen magába foglalja a választottbíróügyi eljárásokat is.

6. Zárszó

A Fizetéseképtelenségi rendelet felülvizsgálatának átfogó célja a több országot érintő fizetéseképtelenségi esetek megoldására vonatkozó európai keret hatékonyságának javítása, tekintettel a belső piac zavartalan működésének, és a gazdasági válságokkal szembeni ellenálló képességének biztosítására. Ez a célkitűzés kapcsolódik az EU jelenlegi, a gazdasági fellendülés és a fenntartható növekedés támogatására, a beruházások magasabb arányára és a munkahelyek megőrzésére vonatkozó politikai prioritásaihoz, melyeket az Európa 2020 stratégia tartalmaz. A Rendelet felülvizsgálata az európai kisvállalkozói intézkedéscsomagban³¹ foglaltak szerint hozzá fog járulni a vállalkozások zavartalan fejlődéséhez és túléléséhez.³²

³¹ COM(2008)394, 2008. 06. 25.

³² Javaslat az Európai Parlament és Tanács rendelete a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet módosítására; COM (2012) 744 végleges 2012. 12. 3–4.

Az alkalmazandó jogra irányadó szabályozás jelenlegi struktúrája bonyolult, a joggyakorlatban nehézkes, ennek ellenére a gyakorlati felülvizsgálat eredményeként napvilágot látott elemzése szerint alapvető módosításokra, korrekciókra nem szorul. A jelen tanulmányban ismertetett pontosítások indokoltak, bár kijelenthető, hogy ennél mélyebb reform is támogatható lett volna.

